KİBİR

{istikbâr, merah, ucb)

Kendini büyük görmek ve bu görüşü, karşısındaki insanları taciz aracı olarak öne çıkarmak, Kur'an'ın nefret ettiği sapmalardan biridir. Bireysel olanı vardır, toplumsal olanı vardır.

Kendini büyük görme Kur'an dilinde istikbâr sözcüğüyle karşılanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de isim ve fiil halinde 30 küsur yerde geçen istikbâr, kibir kökünden türemiş olup kendini büyük ve ulaşılmaz görmek, böbürlenmek gibi anlamlar taşır.

İstikbâr (servet ve kudretle şımararak başkalarını küçük görüp ezmek) , istiz'afin karşıtı olarak kullanılır. İstiz'afa uğratılanlar, yani horlanıp ezilenler, istikbâr sergileyenlerin tasallut ve zulmüne maruz kalırlar, (bk. burada, Ezilenler mad.)

Kur'an, istikbârın ilk mümessili olarak iblisi göstermektedir. İblis "Adem'e secde et!" emri karşısında isyan etmiş, "Ben Âdem'den üstünüm" diye konuşmuştu. Kur'an, iblisin bu davranışını istikbâr olarak göstermektedir. (2/34; 39/59)

İstikbâr, büyüklük kuruntusudur, bir hastalıktır. Kur'an, kendine özgü üslûbu içinde büyüklük kuruntusuyla gerçek büyüklüğü birbirinden ayırır. Sâd suresi 75. ayet iblise şu sorunun sorulduğunu bildiriyor: "İstikbâr mı gösteriyorsun yoksa gerçekten yücelmiş olanlardan mısın?" Böylece iblisin secde etmeyişinin bir büyüklük kuruntusu olduğu, gerçek bir yücelikle ilgisi bulunmadığı anlatılmış oluyor.

Yaratıcı Kudret'in sevmediği kişiler içinde müstekbirler yani istikbâra düşenler ön sıradadır, (bk. 16/23) Peygamberlerin savaştıkları kötülüklerin ilk sırada yer alanlarından biri de istikbârdır. (bk. 23/46; 25/21; 71/7)

Tanrısal ayetlere karşı çıkmanın belirleyici illeti de istikbârdır. İnsanı Yaratıcı önünde eğilmekten ve ibadetten alıkoyan da istikbâr olmaktadır. İnsanlardan tiksinmenin, kötülük yapmak için başvurulan çeşitli hile ve kurnazlıkların arkasında da istikbâr vardır. (30/7; 35/43)

Yeryüzünü zulüm ve kahırla dolduran ve kitleleri ezen ordular da istikbâr ordularıdır. (25/21; 28/39

İstikbâr, insana sonsuzluğun, ruh güzelliklerinin ve ölümsüz sevgilerin yolunu kapatır ve insan kalbinin Allah tarafından mühürlenmesine sebep olur. (7/40; 35)

İstikbârın mahvettiği azgınlara örnek olarak, adlarıyla anılanlar, Firavun ve Hâman'dır. Bunlar, Allah'la yarışırcasına bir büyüklük iddiasına girip yeryüzünde istikbâr estirdiler ve sonunda her biri bir türlü yıkıldı. Ankebût 39-40. ayetler bunların cezalarının taş yağdırılarak, kasırgalarla, yere batırılarak veya boğmak suretiyle verildiğini ve bunun Allah'ın bir zulmü olmayıp onların fiillerinin karşılığı olduğunu bildiriyor. Aynı ayetler, Allah'la büyüklük yarışına giren tüm despotların sonlarının böyle olacağını da belirtiyor.

İstikbâr, teref yani servetle şımarma illetine tutulan kodamanlar zümresinin hastalıklarının da önde gelenidir.

Kibir illetini ifade için meran tabiri de kullanılmaktadır. Zevk, sevinç ve kibirle şımarıp azmak anlamındaki merah, isim ve fiil halinde 3 yerde geçer. Üçünde de olumsuz anlamda kullanılmış ve insanoğlu, merahtan uzaklaşmaya çağrılmıştır:

"Yeryüzünde böbürlenip şımararak dolaşma!" (17/37. Ayrıca bk. 31/18, 40/75)